

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію Ярошевич Мар'яна Андріївна «Суспільно-географічні аспекти формування Східноєвропейського газового хабу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук зі спеціальності 11.00.02 – економічна та соціальна географія

1. Актуальність обраної теми дослідження, її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій, державними та галузевими науковими програмами.

Питання енергетичної безпеки займає одне з головних місць у національній незалежності. Україна з радянських часів була і залишається нині одним із головних осередків транспортування енергоносіїв. Саме вітчизняний природний газ і нафта із Галичини був першим, який експортували до країн Центральної і Східної Європи. На місці колишніх родовищ, що повністю вичерпали свій ресурс було створено низку потужних підземних сховищ, що дозволяло як гарантувати поставки енергоносіїв, так і зменшувати витрати і колювання у передачі нафти і природного газу на великі відстані. Наявність однієї з найпотужніших у світі транспортних магістральних систем на вітчизняній території, що сходяться у Західній Україні, перетворює цей регіон держави у стратегічно важливий перерозподільчий осередок загальноєвропейського значення. Впровадження ЄС Єдиної енергетичної політики та формування у рамках цього міждержавного утворення потужного єдиного ринку споживання енергоносіїв ставить перед Україною низку важливих викликів. Зокрема, це імплементація, у рамках євроінтеграційного курсу, відповідних норм і правил єдиного енергетичного законодавства ЄС. Не менш важливим є використання переваг, які мають окремі регіони держави, для розбудови взаємовигідної зовнішньої торгівлі. Повне використання вигідного транзитного положення на перехресті потужних потоків енергетичної сировини дозволить мати позитивний вплив на розвиток економіки України. Саме у цьому контексті сучасні суспільно-географічні дослідження проблем утворення у Західному регіоні України Східноєвропейського газового хабу відповідають реальним потребам, засвідчуючи своєчасність підготовки Ярошевич Мар'яною Андріївною дисертаційної роботи, присвяченої всебічному суспільно-географічному аналізу саме цього питання.

З огляду на недостатність висвітлення проблеми в географічній літературі, дисертація М. А. Ярошевич вирішує важливу проблему економічного розвитку та безпеки України. У відповідь на практичні потреби використання наявних вільних потужностей підземних газових сховищ у Західному регіоні України вона пропонує їх ефективне використання на загальноєвропейському і національному рівні, обґрунтовує пошуку шляхів активізації регіонального економічного розвитку та наводить у своїй дисертації важливі рекомендації прикладного характеру, підтверджуючи

актуальність виконаної роботи. Виразне практичне спрямування роботи надає їй виразну перевагу та відкриває можливість апробації рекомендацій на практиці.

Дисертаційна робота М. А. Ярошевич виконана на кафедрі економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка і безпосередньо пов'язана з науково-дослідною роботою цієї кафедри, зокрема, з виконанням теми «Людський і природний потенціал західноукраїнського прикордоння як чинник національної безпеки України» (№ державної реєстрації 0111U001400).

2. Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота М. А. Ярошевич включає вступ, три розділи, висновки (після кожного розділу і загальні), список використаних джерел (134 найменування), Дисертація викладена на 152 сторінках.

У Вступі відображено сутність наукової проблематики формування та оцінки газових хабів як специфічного транспортно-інфраструктурного утворення, обґрунтовано її актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, його методологічні засади, сформульовано наукові положення, які виносяться на захист, вказано на теоретичну й практичну цінність роботи, відображення її змісту в наукових публікаціях, зазначено апробацію та структуру роботи.

У першому розділі дисертаційної роботи М. А. Ярошевич зроблено визначення основних термінів і понять географії транспорту, розкрито суспільно-географічний зміст впливу рівня розвитку транспортної інфраструктури та рівень відображення проблематики в науковій літературі. Особливу увагу приділено розкриттю взаємозв'язків між різними термінами та поняттями у географії транспорту. Важливе місце займає аналіз розвитку транспортно-географічних досліджень з питань постачання природного газу у різних наукових школах. У цій частині роботи зроблено й детальний опис методів та методики суспільно-географічного аналізу впливу транспортної інфраструктури з постачання природного газу на соціально-економічний розвиток регіону.

У другому розділі дисертації М. А. Ярошевич всебічно проаналізовано передумови формування Східноєвропейського газового хабу. Визначено вплив географічного положення, соціально-економічні та геополітичні передумови в процесі його формування.

Детальну суспільно-географічну оцінку функціонування Східноєвропейського газового хабу зроблено в третьому розділі роботи. Значну увагу приділено аналізу існуючих газових хабів Європи, впливу Єдиної енергетичної політики та етапів імплементації її основних норм на функціонування ринку природного газу в ЄС. Розглянуто відповідні зобов'язання України щодо імплементації цих норм у рамках

євроінтеграційного курсу держави. Особливу увагу приділено реформуванню НАК «Нафтогаз України».

Структура дисертаційного дослідження М. А. Ярошевич цілком відповідає меті та характеру дослідницьких завдань. Виклад матеріалу відзначається логічністю та послідовністю. Зміст розділів та висновків дисертаційної роботи свідчить про її цілісність і завершеність.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Дисертаційне дослідження М. А. Ярошевич виконане на основі ґрунтовного опрацювання літературних джерел (134 найменування), широкої сукупності довідкової і статистичної інформації, а також різнобічних відомчих матеріалів, що засвідчує достовірність одержаних результатів. Використання наукових напрацювань німецьких вчених, фахівців із географії транспорту дозволило дисертанці обґрунтувати власне бачення поняття «газовий хаб». Обґрунтованість наукових положень роботи підтверджується насамперед добре продуманою методологією дослідження, яка основана на теоретичних засадах сучасної суспільної географії, та новаторському використанні сучасної методології суспільно-географічного дослідження транспортної інфраструктури. Результативність дослідження визначається продуктивним міждисциплінарним використанням досягнень економіки та соціології. Висновки і рекомендації, що виносяться на захист, пройшли належну апробацію на 8 всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях і семінарах.

Найважливішими досягненнями дисертаційної роботи М. А. Ярошевич, які відзначаються науковою новизною, є:

- вдосконалення понятійно-термінологічного апарату географії транспортної інфраструктури, що відобразилося у конкретизації змісту таких понять, як «газовий хаб», «транспортна доступність», «транспортна система» (с. 29 – 35);
- обґрунтування суспільно-географічної сутності поняття «газовий хаб» (с. 34 – 36);
- обґрунтування методологічних суспільно-географічних підходів до дослідження транспортної інфраструктури (с.36 - 44).
- створення серії картосхем для відображення різних аспектів функціонування та суспільно-географічного положення Східноєвропейського газового хабу (с. 49, 51, 52, 84, 91, 93, 113, 120);
- визначення місця і ролі основних факторів при створенні Східноєвропейського газового хабу (с. 47 - 67);
- обґрунтування практичних рекомендацій щодо створення на базі існуючих підземних родовищ природного газу у Західному регіоні України (с. 92–1130).

3. Дискусійні питання та зауваження

Відзначаючи вагомість здобутків дисертаційного дослідження М. А. Ярошевич необхідно вказати на окремі дискусійні моменти у його роботі та зробити зауваження щодо деяких положень. Зокрема:

1) при аналізі наукового доробку німецьких вчених у сфері географії транспорту докладно аналізуються праці початку ХХ ст. А.Геттнера (с. 20–21) і С.Рудницького (с. 23–25) доцільно було б використати праці сучасних вчених, фахівців з цієї географічної науки, зокрема С.Тархова та згаданих, без посилань на їх публікації, Д.Голла, М.Дживоні, Н.Нуля, Дж.Джуліо (с. 23-25);

2) дискусійним є твердження дисертантки про те, що С.Рудницький зробив геоморфологічне дослідження Кумсько-Маничської запади (с. 24);

3) у роботі використано низку нових понять, які не розкрито, зокрема «імплізія міст» (с. 23), «транспортні техніки» (с. 29);

4) помилково стверджується, що К.В. Коценко і М.В. Григорович є одними з сучасних українських географів, які досліджують питання географії транспорту (с. 26);

5) у дисертаційній роботі М. А. Ярошевич широко використано картографічний метод, які характеризуються новизною відображення різних аспектів розвитку газотранспортної інфраструктури, але на рис. 2.2. (с. 51) не показано до якого саме підземного газосховища у Східній Україні подано відстань та рис. 4.1.1. (с. 120) помилково локальні газотранспортні мережі Туреччини подано як такі, що інтегровані в Європейську мережу;

б) у роботі є певні русизми, стилістичні помилки, які проте не впливають на зміст дослідження.

Усі вищезазначені зауваження не мають принципового значення і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а лише підтверджують вагомість одержаних результатів.

4. Значущість дослідження для науки і практики та можливості його використання

Теоретичне значення дисертаційної роботи М. А. Ярошевич полягає у поглибленні концептуальних засад географії транспорту щодо розуміння сутності поняття «газовий хаб», виявлення його ролі як регулятора в системі газопостачання та особливого ресурсу регіонального розвитку. Запропонована автором методологія дослідження Східноєвропейського газового хабу має усі підстави для її застосування в інших регіонах України та в інших країнах світу.

В дисертаційному дослідженні М. А. Ярошевич обґрунтовано пропозиції щодо практичного використання запропонованих розрахунків автора для створення у Західному регіоні України Східноєвропейського газового хабу. Доцільним є і їхнє використання в навчальному процесі при вивченні курсів географії транспорту та геології.

5. Повнота викладених основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях та авторефераті

Основні положення дисертації М. А. Ярошевич, які відображають усі етапи і результати дослідження, опубліковано у 12 наукових працях, з яких 4 наукових статей вийшло у фахових географічних виданнях.

Автореферат дисертації повною мірою відображає зміст основних її розділів та параграфів і не містить положень, які не висвітлені в рукописі роботи.

6. Відповідність дисертації «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертація М. А. Ярошевич відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Дисертаційна робота та автореферат оформлені згідно з основними вимогами до такого роду робіт.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота М. А. Ярошевич є завершеною і самостійною науковою працею, в якій вирішена актуальна наукова проблема формування та оцінки територіальної ідентичності регіонів України, що є помітним вкладом в розвиток гуманістичної географії як нового напрямку суспільної географії. Дисертація відзначається новизною та обґрунтованістю наукових положень, відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її авторка, М. А. Ярошевич, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія.

Офіційний опонент –

кандидат географічних наук,

завідувач відділення наук про Землю

КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді» І.Г. Савчук

Підпис Савчука І.Г. підтверджую

Завідувач відділу кадрів

Лаврова Л.Д.